

*Norvegija gali didžiuotis savo sūnumis:
Henriku Ibsenu, Edvardu Munchu ir geriausiu trilerių rašytoju Jo Nesbø.*
NEW YORK TIMES

Jo
Nesbø
Nemezidė

baltos lankos

JO NESBØ

NEMEZIDĖ

Iš norvegų kalbos vertė Rūta Suchodolskytė

baltos lankos

I DALIS

1 skyrius

Planas

Aš mirsiu. Tai neturi jokios prasmės. Planas, bent jau manasis, buvo visai ne toks. Gali būti, kad aš vis tiekėjau šia kryptimi net nesusimąstydamas. Bet mano planas buvo kitoks. Geresnis. Prasmingesnis.

*Spoksau į ginklo vamzdį ir žinau, kad iš čia ateis jis. Žinia-
nešys. Keltininkas. Laikas nusijuokti paskutinį kartą. Jei matai
šviesą tunelyje, gali būti, kad tai – ugnies liežuvis. Laikas pas-
kutinįsyk pravirkti. Mes galėjome šį gyvenimą paversti į ką nors
gero, mes abu. Jeigu būtume laikęsi plano. Paskutinė mintis. Visi
klausia, kokia yra gyvenimo prasmė, bet niekas neklausia apie
mirties prasmę.*

Senis priminė Hariui astronautą. Juokingais mažais žingsneliais, vangiais judesiais, negyvu juodų akių žvilgsniu ir nuolat į parketą brūžčiojančiais batais. Tarytum bijotų prarasti ryšį su žeme ir išskristi į kosmosą.

Haris pažiūrėjo į laikrodį, kabantį ant baltos mūrinės sienos virš durų. 15.16. Už lango Bogstado keliu skubėjo penktadienio nuotaikos apimti praeiviai. Šoniniame skubiai nuvažiuojančio automobilio veidrodėlyje blykstelėjo besileidžiančios spalio saulės atspindys.

Haris susikaupęs toliau stebėjo senį. Su skrybėle, elegantišku, bet valymo reikalaujančiu paltu. Po juo – tvido švarkas, kaklaraištis ir nudėvėtos pilkos kelnės aštriais kaip peilio ašmenys kantai. Išblizginti batai numintais kulnais. Vienas tų pensininkų, kurių, regis, pilna Majoštujoje. Tai nebuvo spėlionė. Haris žinojo, kad Augustui Šulcui – 81 metai, anksčiau jis prekiaavo drabužiais ir visą gyvenimą gyveno Majoštujoje, išskyrus karo laikotarpį, kurį praleido Osvencimo barakuose. Sustingę keliai: jis krito nuo pėsčiųjų tilto per Žiedą, kai, kaip paprastai,ėjo aplankyti dukters. Įspūdį apie mechaninę lėlę sustiprino per alkūnes statmenai sulenktos ir į priekį atkištos rankos. Ant dešinės kabėjo ruda lazda, o kaire buvo suspaudęs sąskaitą, kurią laikė atkišęs jaunam vyrukui trumpais plaukais prie antrojo langelio, – vyruko veido Haris nematė, bet spėjo, kad jis spokso į senį su užuojauta ir susierzinimu.

Laikrodis rodė 15.17, ir galiausiai atėjo Augusto Šulco eilė. Haris atsідuso.

Prie pirmojo langelio sėdėjo Stynė Gretė ir skaičiavo septynis šimtus trisdešimt kronų vaikinui mėlyna kepure, ką tik padavusiam jai pašto perlaidos kvitą. Sulig kiekvienu ant stalo dedamu banknotu ant kairės rankos bevardžio piršto blykstelėdavo deimantas.

Haris nematė, bet žinojo, kad į dešinę nuo vaikino, priešais trečiąją langelį, stovi moteris ir išsiblaškęsi sūpuoja vežimėlį – visai be reikalo, nes vaikas jau miega. Moteris laukė, kada ją aptarnaus panelė Brenė, kuri labai įsijautusi telefonu aiškina kažkokiam vyrui, kad jis negalės mokėti tiesioginiu debetu, kol gavėjas nepasirašė sutarties, ir kad tai ji dirbanti banke, o ne jis, tai gal jau būtų galima baigti šią diskusiją?

Tą pačią akimirką banko skyriaus durys atsivėrė ir du vyrai – vienas aukštas, o kitas žemas, apsirengę vienodais tamaisiais kombinezonais – sparčiai įžingsniavo į salę. Stynė Gretė pakėlė akis. Haris žvilgtelėjo į savo laikrodį ir pradėjo skaičiuoti. Vyrai nuskubėjo į tą kampą, kur sėdėjo Stynė. Aukštasis žirgliojo taip, lyg eitų per balas, o žemaūgis stūmėsi, tarytum būtų užsiauginęs didesnius, nei gali panešti, raumenis. Vaikinas mėlyna kepure lėtai apsisuko ir nukėblino išėjimo link taip užsiėmęs skaičiavimu, kad nė nepastebėjo tų dviejų.

– Labas, – pasisveikino su Styne ilgšis, žengė į priekį ir trinktelėjo ant stalo juodą lagaminą.

Mažius pasitaisė veidrodinius akinius nuo saulės, taip pat žengtelėjo pirmyn ir šalia padėjo tokį pat lagaminą.

– Pinigus! – sužvigo plonu balseliu. – Atidaryk duris!

Įspūdis, lyg kažkas būtų nuspaudęs pauzės mygtuką: viskas, kas salėje judėjo, sustingo. Tik gatvės užsesys už lango priminė, kad laikas nesustojo. Nesustojo ir Hario laikrodžio sekundinė rodyklė, rodanti, kad praėjo dešimt sekundžių. Stynė paspaudė mygtuką po stalu. Subirzgė elektroninis įrenginys, o mažesnis vyrukas keliu prispaudė prie sienos dvivėres dureles.

– Pas ką raktas? – paklausė jis. – Greičiau, netupėsime gi čia visą dieną!

– Helge! – per petį šūktelėjo Stynė.

– Ką? – pasigirdo balsas iš vienintelio banke kabineto.

Pasirodė vyras su varlyte ir skaitymo akiniais.

– Helge, ponai nori, kad atidarytum bankomatą, – paprašė Stynė.

Helgė Klementsenas abejingai spoksojo į kombinezonais vilkinčius vyrus, dabar jau stovinčius šiapus langelio. Ilgšis nervingai dirščiojo į duris, o mažius stebeilijosi į skyriaus vadovą.

– Na taip, žinoma, – žioptelėjo Helgė, tarytum ką tik būtų prisiminęs užmirštą susitarimą, ir pratrūko šaižiai ir karštligiškai kvatotis.

Hariui nevirptelėjo nė mažiausias raumuo, jis tik siurbė akimis judesius ir veidų išraiškas. Dvidešimt penkios sekundės. Toliau žiūrėjo į laikrodį virš durų, tačiau akies krašteliu matė skyriaus vadovą, iš savo pusės atrakinantį bankomatą, ištraukiantį dvi pailgas metalines kasetes su banknotais ir perduodantį jas vyrams su kombinezonais. Visa tai vyko greitai ir tylomis. Penkiasdešimt sekundžių.

– Šitos tau, tėvai! – iš lagamino mažius ištraukė dvi vienos kasetes ir ištiesė Helgei.

Vadovas nuriijo seiles, linktelėjo ir sugriebęs kasetes įdėjo į bankomatą.

– Gero savaitgalio! – palinkėjo mažius, išsitiesė ir čiupo lagaminą.

Pusantros minutės.

– Palauk, – sustabdė jį Helgė.

Mažius sustingo.

Haris įtraukė skruostus ir bandė susikaupti.

– Kvitą... – paprašė Helgė.

Ilgą akimirką abu vyrai spitrijosi į nedidelį pražilusį banko skyriaus vadovą. Tada mažius pratrūko kvatotis. Garsiai, spiegiamai, su isteriška gaida, taip, kaip juokiamasi pavartojus spido.

– Juk nemanai, kad ruošėmės dingti iš čia be parašo? Atiduoti du milijonus be parašo, ar ne?

– Na, – tarė Helgė, – praeitą savaitę vienas jūsiškis pamiršo.

– Dabar inkasatoriais dirba daug naujokų, – pakomentavo mažius, o Klementsenas tuo metu pasirašė ir atidavė geltoną ir rausvą kvitus.

Haris palaukė, kol laukujės durys užsidarė, tada vėl žvilgtelėjo į laikrodį. Dvi minutės ir dešimt sekundžių. Pro durų stiklą matėsi, kaip nuvažiuoja baltas inkasatorių automobilis su „Nordea“ banko emblema.

Žmonės banke vėl pradėjo šnekučiuotis. Hariui nereikėjo skaičiuoti, bet jis vis tiek tai padarė. Septyni. Trys už langelių ir keturi salėje, kartu su kūdikiu ir kombinezoną vilkinčiu vyruku, kuris ką tik atėjo ir įsitaisęs prie stalo salės viduryje rašė sąskaitos numerį ant mokėjimo kvito. Haris žinojo, kad mokėjimas skirtas „Saulėtosioms Sagos kelionėms“.

– Viso gero, – atsisveikino Augustas Šulcas ir vilkdamas kojas nučiūžavo link durų.

Kai viskas prasidėjo, laikrodis rodė 15 val. 21 min. 10 sek.

*

Durys atsidarė, ir Haris pastebėjo, kaip Stynė Gretė kilstelėjo galvą ir vėl palinko prie popierių. Paskui ji vėl pakėlė galvą, tik šį kartą lėčiau. Haris pažvelgė į salės duris. Ten pasirodęs vyras jau buvo atsisėgęs kombinezoną ir išsitraukęs tamsiai žalią automatą AG-3. Tamsiai mėlyna kaukė dengė visą veidą, išskyrus akis. Haris vėl pradėjo skaičiuoti nuo nulio.

Burna po kauke pradėjo judėti lyg „Mapetų šou“ lėlės: – *This is a robbery. Nobody moves!*

Jis kalbėjo ne itin garsiai, tačiau mažame, ankštame banko skyriuje įsivyravo tyla lyg po patrankos šūvio. Haris stebėjo Stynę. Tolimo gatvės triukšmo fone išgirdo sklandų tepalu sutempto ginklo užtaiso trakstelėjimą. Jos dešinys petys kaipmat nusileido.

Drąsi mergina, pamanė Haris. Arba kaip reikiant išsigandusi. Aunė, psichologijos dėstytojas iš Oslo policijos mokyklos, yra jiems pasakojęs, kad kai žmonės labai išsigąsta, jie

* Nejudėkit, tai apiplėšimas! (Angl.)

liaujasi mąstę ir elgiasi taip, kaip buvo užsiprogramavę iš anksto. Dauguma banko darbuotojų paspaudžia begarsę pavojaus signalizaciją būdami beveik šoko būsenos, tvirtino Aunė, remdamasis po apiplėsimų vykdytų apklausų duomenimis: daugelis negalėjo prisiminti – spaudė mygtuką ar ne. Jie elgėsi nesąmoningai. Lygiai taip pat, kaip ir plėšikas, kuris iš anksto užsiprogramavo, kad šaus į visus, kurie bandys jį sustabdyti. Kuo labiau išsigandęs yra įsibrovėlis, tuo mažiau galimybių, kad kas nors privers jį pakeisti užmačias. Haris nejudėjo, tik bandė įžiūrėti įsilaužėlio akis. Mėlynos.

Plėšikas nusiėmė juodą kuprinę ir švystelėjo ant grindų tarp bankomato ir vyruko su kombinezonu, įbedusio tušinuoko galą į aštuonetą. Paėjo šešis žingsnius link siaurų durelių arčiau kasos, prisėdo ant krašto, permetė kojas ir atsistojo tiesiai už Stynės, sėdinčios su nieko nesakančia veido išraiška. Teisingai, pamanė Haris. Ji išmano taisykles ir neprovokuoja įsilaužėlio į jį žiūrėdama.

Plėšikas prikišo ginklo vamzdį Stynei prie kaklo ir kažką sušnabždėjo į ausį.

Panika jos dar neapėmė, bet Haris matė, kaip kilnojasi krūtinė; atrodė, kad balta palaidinė staiga tapo per ankšta jos trapiam kūnui, kad jai trūksta oro. Penkiolika sekundžių.

Ji krenkstelėjo. Kartą. Kitą. Galiausiai jos balso stygos atgijo:

– Helge. Raktus nuo bankomato, – balsas buvo tylus ir prikimęs, visai nepanašus į tą, kuris prieš tris minutes ištara beveik tuos pačius žodžius.

Haris nematė, tačiau žinojo, kad Helgė Klementsenas jau girdėjo įsibrovėlio reikalavimą ir dabar stovi kabineto tarpdury.

– Greitai, – jos balsas buvo vos girdimas, o po pertraukos vienintelį garsą skleidė Augusto Šulco batai, be galo lėtai brūžinantys parketą lyg du šepečiai būgno odą, – arba jis mane nušaus.

Haris pažvelgė pro langą. Kažkur lauke tikriausiai stovi automobilis su užvestu varikliu, bet iš čia nieko nematyti. Tik mašinos ir žmonės, nerūpestingai slenkantys pro šalį.

– Helge... – maldavo ji.

Pirmyn, Helge, mintyse ragino ją Haris. Jis šiek tiek pažinojo šį pagyvenusį banko skyriaus vadovą. Žinojo, kad namie jo laukia du karališkieji pudeliai, žmona ir suvedžiota ir neseniai palikta nėščia duktė. Jos jau susikrovusios daiktus ir susiruošusios važiuoti į trobelę kalnuose, tik laukia, kol namo grįš Helgė. Bet kaip tik dabar Klementsenas pasijuto paniręs po vandeniu ar į tokį sapną, kur visi judesiai sulėtėja, kad ir kaip skubėtum. Tada jis atsidūrė Hario stebėjimo lauke. Banko plėšikas apsuko Stynės kėdę taip, kad stovėtų jai už nugaros ir tuo pat metu būtų atsigręžęs į Helgę Klementsena. Lyg išsiganęs vaikas, kuriam liepta pašerti arklį, Helgė stovėjo atsilošęs ir atkišęs ranką su raktų ryšulėliu. Nukreipdamas ginklą į Klementsena, netvirtai žengusį du žingsnius atgal, plėšikas kažką sušnabždėjo Stynei į ausį.

Stynė krenkstelėjo:

– Jis liepia atidaryti bankomatą ir naujas kasetes su pinigais sudėti į juodą kuprinę.

Helgė lyg užhipnotizuotas stebėjo į ją nukreiptą automatą.

– Turi dvidešimt penkias sekundes, kitaip jis šaus. Ne į tave. Į mane.

Helgė prasižiojo, lyg norėdamas kažką sakyti, bet vėl užsičiaupė.

– Jau, Helge.

Automatiškai atsidarė durys, ir Helgė Klementsenas lėtai įžengė į salę.

Praejo trisdešimt sekundžių nuo apiplėšimo pradžios. Augustas Šulcas beveik nusigavo iki durų. Skyriaus vadovas atsiuklaupė priešais bankomatą ir įbedė žvilgsnį į raktus. Jų buvo keturi.

– Liko dvidešimt sekundžių, – suskambo Stynės balsas.

Majoštujos policija, pamanė Haris. Patrulių automobiliai jau pakeliui. Už aštuonių kvartalų. Penktadienio spūstyse.

Drebančiais pirštais Helgė Klementsenas sugraibė raktą ir kišo į spyną. Raktas netiko. Jis spustelėjo stipriau.

– Septyniolika.

– Bet... – prasižiojo Helgė.

– Penkiolika.

Skyriaus vadovas ištraukė raktą ir bandė rakinti kitu. Šis lindo, bet nesisuko.

– Dieve mano...

– Trylika. Helge, paimk tą su žalia juostele.

Helgė žiūrėjo į raktus taip, tarytum matytų juos pirmą kartą.

– Vienuolika.

Trečias raktas tiko. Ir pasisuko. Helgė Klementsenas atidarė bankomato dureles ir atsigręžė į Stynę ir plėšiką.

– Kad išimčiau kasetes, turiu atrakinti dar vieną spy...

– Devynios! – suriko Stynė.

Helgė sukūkčiojo, pirštais braukdamas per rantytus raktų kraštus, kurių jau nebematė, o bandė atpažinti pagal režius lyg aklasis, skaitantis Brailio raštą.

– Septynios.

Haris įdėmiai klausėsi. Policijos sirenų negirdėti. Priėjęs prie durų, Augustas Šulcas patraukė už rankenos.

Nukritę ant parketo, sužvangėjo raktai.

– Penkios, – sušnabždėjo Stynė.

Durys atsidarė, ir banko salę užplūdo gatvės garsai. Hariui pasirodė, kad tolumoje pasigirdo gerai pažįstamas kaukimas, kuris tai garsėjo, tai vėl tilo. Policijos sirenos. Durys užsidarė.

– Dvi. Helge!

Haris užsimerkė ir suskaičiavo iki dviejų.

– Štai! – šaukė Helgė Klementsenas. Jis jau buvo atrakinęs antrą spyną ir pusiau stovom vargo traukdamas užstrigusias kasetes. – Leiskite man išimti pinigus! Aš...

Jo žodžius nutraukė šaižus klyksmas. Haris pasuko akis į kitą salės pusę, kur stovinti moteris su siaubu žiūrėjo į nejudantį plėšiką, įrėmusį ginklą Stynei į kaklą. Ji du kartus sumirksėjo ir tylomis linktelėjo galva į vežimėlį, kuriame vis garsiau rėkė kūdikis.

Kai atsipalaidavo pirmosios kasetės diržas, Helgė Klementsenas beveik nukrito atbulas. Paėmė juodą kuprinę. Per šešias sekundes visos kasetės atsidūrė kuprinėje. Klementsenas, kaip liepta, užsegė užtrauktuką ir atsistojo prie langelio. Viską persakinėjo Stynė, jos balsas dabar skambėjo stulbinamai ramiai ir tolygiai.

Minutė ir trys sekundės. Apiplėšimas baigtas. Pinigai guli kuprinėje ant grindų. Po kelių sekundžių turėtų atvykti pirmasis policijos automobilis. Po keturių minučių kiti policijos automobiliai turėtų užverti visus aplink banką esančius išvažiavimus. Kiekviena įsilaužėlio kūno ląstelė turėjo rėkti, kad jau laikas nešdintis po velnių. O tuomet įvyko tai, ko Haris iki galo nesuvokė. Visiškai beprasmiška. Užuoat bėgęs, plėšikas atsuko į save Stynės kėdę taip, kad juodu būtų vienas priešais kitą. Pasilenkė ir kažką jai pakuždėjo. Haris prisimerkė. Vieną dieną jam reikėtų pasitikrinti regėjimą. Bet jis matė tai, ką matė. Stynė įdėmiai žvelgė į beveidį plėšiką, o supratus pakuždėtų žodžių reikšmę jos veido išraiška pamažu persimainė. Ploni, gražiai sutvarkyti antakiai sudarė S raidę virš akių, kurios, regis, lipo iš akiduobių, viršutinė lūpa pakilo, o burnos kampučiai nusileido, pavirsdami groteskiška šypsena. Kūdikis liovėsi verkti taip pat staiga, kaip ir pradėjo. Haris giliai įkvėpė. Mat jis suprato. Tai buvo sustabdyta akimirka, meistriškas kadras. Du žmonės įamžinti akimirksnyje, kai vienas skelbia kitam mirties nuosprendį – kaukė per dviejų delnų atstumą nuo nepridengto veido. Budelis ir auka. Ginklas nukreiptas į gerklę ir mažą auksinę širdelę, kabančią ant plonos grandinėlės. Haris nemato, bet jaučia po jos plona oda pulsuojančias kraujagysles.